

УДК 811.111'[342.4+342.7]+811.111(71)

Л. А. Гаращук,
доцент

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

ОСНОВНІ ФОНЕТИЧНІ ТА АКЦЕНТУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ КАНАДСЬКОГО ВАРІАНТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

У статті проаналізовані підходи до визначення соціолінгвістичного статусу англійської мови в Канаді. Стаття висвітлює відмінні та подібні риси канадських голосних, приголосних та словесного наголосу в порівнянні з британським та американським стандартами. На матеріалі інтерв'ю Джима Керрі досліджені сучасні фонетичні особливості канадського варіанта англійської мови.

Англійська мова є поліетнічною або національно негомogeneous. Для 400 мільйонів людей це є рідна мова, але із національними варіантами та регіональними різновидами. Тому дослідження варіативності мовних одиниць в усному мовленні є надзвичайно актуальною проблемою.

Кожна країна, де англійська є основною мовою (Сполучене Королівство, Австралія, Канада, Нова Зеландія), має на меті зберегти всі лінгвістичні відмінності, користуючись своїм мовним стандартом [1: 35]. 14 мільйонів канадців вважають англійську своєю рідною мовою, але англійська мова в Канаді має спільні риси, як із стандартом Великої Британії (RP), так і зі стандартом США (GA) [2: 93].

Оскільки в порівнянні із лексичними та граматичними аспектами мови фонетичні зміни відбуваються набагато швидше, дослідження саме фонетичних особливостей канадської англійської є важливим завданням.

Мета даного дослідження полягає у виявленні спільних та відмінних рис голосних, приголосних та словесного наголосу між англійською мовою в Канаді і британським (RP) та американським (GA) мовними стандартами.

Соціолінгвістичний статус англійської мови Канади визначається вченими по-різному. Деякі дослідники не визнають автентичність англійської мови у Канаді, деякі ж навпаки, підтверджують існування варіанта, так само, як британського, американського, новозеландського [3: 43].

Канадці, як пише, Е. Партрідж мають досить виразний різновид англійської мови, який значно більше відрізняється від того різновиду, на якому говорять у Великобританії, ніж англійська мова австралійців. Але в багатьох інших роботах англійська мова Канади ототожнюється або з британським, або з американським варіантами, у кращому випадку робиться застереження щодо його "зіпсованості" домішками індіанських, ескімоських, французьких, шотландських, ірландських та інших елементів. Обидві точки зору надто спрощено трактують дійсний характер стану мови в Канаді, в розвитку якого значну роль відіграли такі чинники, як мова емігрантів з Британських островів і мовні особливості вихідців з американських штатів Нової Англії [2: 94]. Тому видається більш правильною думка У. Авіса, яку ми поділяємо: "Англійська мова Канади являє собою сплав мов Америки і Англії, до якого додалося багато специфічних ознак, типово канадських" [4: 62]. Саме ця сукупність різноваріантних особливостей, які проявляються в англійській мові Канади, і надають їй унікальний характер.

О. Д. Швейцер стверджував, що Канаду варто, мабуть, віднести до числа "зон", оскільки в ній "англійська мова виявляє надзвичайно мало своїх власних розпізнавальних рис і в той же час піддається тиску з боку як британського, так і американського варіантів з явною перевагою рис останнього" [5: 18]. Але вже в 1976 році О. Д. Швейцер вважає мову Канади "канадським варіантом англійської мови, що наближається за своїми ознаками до американського варіанта" [6: 28].

Л. Г. Попова у своїх працях [7; 8] не використовує поняття "зони". Відповідно до положення О.Д. Швейцера про визначальну роль літературної норми в структурі варіанта, вона зосереджує всю увагу на "канадському варіанті літературної мови", розуміючи його як "нормовану літературну мову, що є різновидом єдиної стандартної англійської мови, тобто територіальним різновидом єдиної сучасної літературної (нормованої) англійської мови" [7: 20].

Л. Г. Попова знаходить багато явищ, спільних для канадського та американського варіантів сучасної англійської літературної мови ("загальне ядро"), але в той же час відзначає, що канадський варіант має багато спільного з британським. "Наявність певних диференціальних ознак канадського варіанта англійської мови на лексико-семантичному рівні (до яких належать як самі канадизми, тобто лексичні одиниці, специфічні протиставлення, що включають американізми, бритаїцизми і загальноанглійські одиниці, а також сам факт співіснування цих одиниць у Канаді), дає певну підставу для того, щоб характеризувати сучасну літературну англійську мову в Канаді (на лексико-семантичному рівні) як дискретну мікросхему або окремий варіант літературної англійської мови, що займає проміжне положення між GA і RP і тяжіє більшою мірою до американського варіанта" [7: 20]. Радянські вчені (Г. С. Щур, Т. І. Касаткіна, Н. І. Ільчук, М. М. Дроздова та ін.) у своїх роботах про

англійську мову Канади користуються терміном "варіант", не вдаючись до обговорення цього питання.

Найпершою різницею в мові, яку помітно в іноземців, являється вимова. М. Оркін вважає, що на канадську вимову сильно впливає фонетика General American, в самій же Канаді власного вимовного стандарту не існує, і навіть одна і та сама людина вимовляє одні й ті самі звуки по-різному. Найбільш типовим для Канади вважається вимова провінції Онтаріо, досліджена У. Авісом [9: 172]. Він зазначив, що в словах повсякденного вжитку тут переважають американські мовні навички, тоді як у словах літературного стилю, які рідше використовуються в повсякденній мові, – британські. Відмінності у вимові залежать також від соціального статусу носіїв: верхні суспільні верстви більше схильні до британської вимови, нижні шари – до американської. З цього приводу варто навести вислів Стівена Лікока: "У Канаді нам досить підтримувати дві мови без намагань винайти сленг, тому ми просто продовжуємо свою справу і використовуємо англійську для літератури, шотландську для проповідей, і американську для розмов." [10]

Подібно до General American, канадською рисою є відсутність розрізнення довготи і короткості голосного: в канадському варіанті немає постійної залежності між якістю та довготою голосного, що знаходиться під відносно сильним наголосом; вимова традиційно коротких голосних часто подовжується, особливо у зв'язку зі зміною висоти тону, наприклад, падінням і підйомом висоти в кінці висловлювання. Вимова довгих голосних може скорочуватися, від чого втрачається відмінність у вимові таких слів, як *cot – caught, sod – sawed*. При подовженні голосного відзначається тенденція вставляти додатковий голосний, тому створюється враження додаткового складу.

Однією з найбільш помітних особливостей на рівні голосних у сучасній англійській мові Канади є так зване "канадське підняття", яке було зафіксоване ще в 1942 році та притаманне деяким північно-американським штатам. Так дифтонг [au] перед глухим приголосним у словах типу *house, right, pike, knife, type, pipe, south, couch, out* вимовляється в Канаді як [ʌu], тобто з першим елементом більш високого підняття [11: 491]. Перед дзвінким приголосним і в кінці слова цей дифтонг вимовляється, як і в США, тобто [au]: *down, loud, bows, rouse, cow*.

У словах типу *news, dew, tune, student*, де після альвеолярних приголосних британському [ju:] відповідає американське [u:]. Британська норма користується в Канаді великим престижем, за винятком слова *suit*, в якому 83% інформантів вимовляли [u:]. Вимова цих слів з монофтонгом спостерігалася частіше у людей більш низького культурного рівня, в той час як престижність [ju:] мала наслідком поширення його на вимову навіть таких слів, як *moon, noon, too*. В Онтаріо вимова *duke* [duk], *news* [nuz] багатьма носіями оцінюватися як "негарна" (inelegant) [10].

У односкладових словах типу *tooth, food, root, roof, hoof*, в яких у середньоанглійський період коренева голосна звучала [e:], канадці переважно вимовляють її як [u:]; в словах *soot, foot, look* коренева голосна звучить коротко [u].

У словах типу *class, dance, bath*, де в американському варіанті вживається голосний [æ], а в британському – [ɑ:], для канадської вимови більш характерною є американська тенденція. Саме це поряд зі специфікою вимови [ɹ], і додає мові канадців типово "американського" забарвлення. Тільки в іменниках *aunt* і *drama* канадцями більш високого освітнього рівня зазвичай вимовляється з [ɑ:].

Значний інтерес для лінгвістів представляють запозичення, в яких домінує вимова голосного переднього ряду [æ], хоча мовці американського стандарту англійської мови схильні вимовляти [a]. У 70% випадків виявлена подібна тенденція щодо голосного [æ] у географічних назвах (Iran, Nevada, Slovakia), власних іменах (Barak, Franco, Modano, Natasha), назвах страв (*goulash, pasta, nacho*).

Слово *zebra* більше половини канадців вимовляють з [e] в наголошеному складі, тоді як у США тут вимовляється [i:]. Форма *been* в канадській вимові має голосний [i:], в американській [i]; в *again* подібно до британської норми вимовляється під наголосом дифтонг [eɪ], у той час як у США зазвичай [e]. У першому наголошеному складі іменників типу *process, progress* більшість канадців вважає за краще дифтонг [ou], а не [e], як у США. В аналогічній позиції іменника *produce* більшість канадців теж дотримуються британської вимови з [e], у той час як у США вимовляють [ou]. Слово *vase*, яке в американському варіанті є [veɪz], у Канаді звучить переважно [vɑ:z].

Також британський тип вимови переважає в канадців в словах типу *docile, senile, virile, missile, projectile, futile*, де в кінці вимовляється [a], тоді як у США тут зазвичай звучить [ɪ] або [e]. Виключенням є слово *fertile*, яке жителі Онтаріо частіше вимовляли з [ɪ] або [e] в ненаголошеному кінцевому складі [11].

Префікси *anti-, semi-, multi-*, які в американському варіанті вимовляються з [a], більшість канадців вимовляє по-британському з [ɪ]. Тому підлітки в прикордонних місцевостях Канади називають своїх американських однолітків "semis" ['semaɪz].

Дієслівна форма минулого часу *shone* вимовляється більшістю канадців з [e:] на протилежності американському [ou]. Літера "z" в Канаді називається по-британськи [zed], а не по-американськи [zi:].

Двоїста вимова слів *leisure* як ['leʒer] або ['li: ʒɛr] і *neither* з голосним [i:] або [aI] практикується і серед канадців, хоча в першому випадку більшість віддає перевагу британській формі з [e], а в іншому – американській з [i:]. Іменник *tomato* вживається з американським наголошенням [eI], британський [ɑ:] зустрічається лише зрідка.

Значно менше розбіжностей у галузі приголосних. Типовою рисою канадської вимови є так звані "інтрузивні" [r]. Наприклад, слово *khaki* вимовляється ['kɑ:rkI] (пор. амер. ['kɑ: ki], брит. ['hækI]). Цей [r] зазвичай з'являється після довгого голосного перед приголосним у словах, де історично його не повинно бути; *poach* ['rouɾt], яке перетворюється на омофон іменника *porch*. Канадці, як і американці, вимовляють [r] у кінці слів та перед приголосними в словах типу *car, cart*. Зустрічається також у Канаді така фонетична риса General American як поява [h] перед початковою [w] у словах типу *whether, whine, whale*, але більше третини жителів не дотримуються цього правила послідовно, а ще близько третини взагалі у подібних випадках [h] не вживає.

Було відмічено, що дзвінка вимова глухого [t] в міжвокальній позиції поширена в Канаді, тому пари *seated – seeded, wading – waiting, bleating – bleeding, butter – budder* можуть бути майже омофонами. Ця ознака є характерною для мовців General American, але близько половини канадців у таких парах розрізняють в таких парах звуки [t – d].

Чіткої переваги щодо наголосу окремих слів у канадській англійській не простежується, окрім наголошення багатоскладових слів, що закінчуються на суфікси *-ary, -ory, -mony, -ery*.

У словах типу *dictionary, ordinary, obligatory, reformatory* в канадському варіанті зазвичай спостерігається третинний наголос на суфікс, що є наслідком американського мовного стандарту (GA), у той час як у британській вимові ці слова мають тільки один наголос на корені слова і склади зливаються, значно спрощуючи структуру слова [12].

Щодо наголосу двоскладових слів, перевага надається американському акцентуальному зразку. Під впливом французької мови, яка є другою державною мовою Канади, наголос отримують слова *valet, bouquet* на кінцевому складі.

Для дослідження були підібрані інтерв'ю з актором Джимом Керрі [13; 14; 15], який прославився ролями у комедійних, дитячих фільмах, а також озвучуванням мультфільмів.

Джим Керрі народився і виріс у Ньюмаркеті, що у канадській провінції Онтаріо. Хлопець виховувався в дуже бідній сім'ї, змалку працював та з часом отримав всесвітнє визнання. Один із перших коміків усіх хіт-парадів, найдорожчих акторів США, він все ще не втратив ознак, притаманних канадському акценту. Дослідження виявило відсутність розрізнення довгих та коротких голосних. Звуки [ɑ:] та [i:] були помітно коротші на відміну від британського варіанту.

Щодо зміни якісної характеристики, мало місце таке явище, як "округлення". (Як говорять канадці – "speak as if you're going to kiss someone"). Кілька разів у Джима Керрі у словах типу *been* спостерігалось американське наслідування вимови короткого, хоча звичайною вважається вимова подовженого звука, як у британському варіанті [i:].

Було виявлено ще одну тенденцію наслідування американської вимови, що було продемонстровано на прикладі вимови [æ] замість [ɑ:] (*dance, chance*). Звук [ɔ] був подовжений у кількох словах та словосполученнях. Слова типу *roof* вимовлялись у переважно у британському варіанті – [ru:f], а не американському – [ruf]. Найчисельнішими були випадки "канадського підняття" (*house, out*).

Дослідження показало, що канадський варіант англійської мови володіє своєрідністю, притаманною лише йому. Отже, його не можна вважати викривленням будь-якого іншого варіанта.

Подальше дослідження інтонації носіїв трьох різновидів вимови (жителів центральної Канади, прибережних провінцій східного узбережжя та острова Ньюфаундленд) може дати більш цілісну картину даного варіанта англійської мови. Перспективною була б наукова розвідка лексичних та граматичних особливостей, а також вплив французької мови на сучасну англійську в Канаді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Парашук В. Ю. Теоретична фонетика англійської мови: Навчальний посібник для студентів факультетів іноземних мов. – Вінниця, НОВА КНИГА, 2005. – 240 с.
2. Шахбагова Д. А. Фонетические особенности произношения вариантов английского языка / Д. А. Шахбагова. – М., "Высшая школа" 1982. – 128 с.
3. Ніколенко А. Г. Соціальні аспекти мовлення. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. – Вінниця, НОВА КНИГА, 2005. – 256 с.
4. Avis W. S. The English language in Canada // Current trends in linguistics / W. S. Avis-Ed. by Th. A. Serbek, Paris: The Hague, 1973. – 148 p.
5. Швейцер А. Д. Литературный английский язык в США и Англии / А. Д. Швейцер. – М., 1971. – 200 с.
6. Швейцер А. Д. Современная социолингвистика, теория, проблемы, методы / А. Д. Швейцер – М., 1976. – 176 с.

7. Попова Л. Г. Лексика англійського языка в Канаде / Л. Г. Попова – М.: Высшая школа, 1978. – 246 с.
8. Попова Л. Г. Некоторые лексические особенности канадского варианта современного литературного англійського языка / Л. Г. Попова. – М. : Высшая школа, 1974. – 26 с.
9. Orkin M. M. Speaking Canadian English. An informal account of the English language in Canada / M. M. Orkin – London: Routledge & Kegan Paul Ltd Broadway House, 1971.
10. Canadian Accent. – Режим доступу: http://www.youtube.com/watch?v=Oe_f8ccswHw&feature=related
11. Wells, John C. Accents of English. – Cambridge, London, New York: Cambridge University Press, 1982. – Books 1, 2, 3 – 685 p.
12. Различительные признаки канадского варианта англійського языка. – Режим доступу: <http://www.bankreferatov.ru/db/M/5BE95ED32DBDC5D5C3256FD0006CB5B2>
13. Jim Carrey funny interview. – Режим доступу: <http://www.youtube.com/watch?v=gx5Z6T7MpwA>
14. Jim Carrey on Letterman 12/19/2005 Part 1. – Режим доступу: <http://www.youtube.com/watch?v=ER7ZrOvxEpo>
15. How to speak Canadian. – Режим доступу: http://www.youtube.com/watch?v=8nQzOo6t_l0&feature=player_embedded

Матеріал надійшов до редакції 01.04. 2010 р.

Гарацук Л. А. Основные фонетические и акцентуальные особенности канадского варианта англійського языка.

В статье проанализированы подходы к определению социолингвистического статуса англійського языка в Канаде. Статья отображает отличительные и подобные черты канадских гласных, согласных и ударения в сравнении с британским и американским стандартами. На материале интервью Джима Керри исследованы современные фонетические особенности канадского варианта англійського языка.

Haraschuk L. A. The Main Phonetic and Accentual Peculiarities of Canadian Variant of the English Language.

The approaches towards the definition of sociolinguistic status of the English language in Canada are analyzed. The article reflects differences and similarities of Canadian vowels, consonants and word stress in comparison to Received Pronunciation and General American. The phonetic peculiarities of modern Canadian variant the English language are investigated on the material of Jim Kerry's interviews.